

que aquest i el de Sicília són un eco del *Mendiculeia* hispànic, i portats allà per una colònia de veterans ibèrics.

Menut, V. Vol. I, 103-204 *La Meó*, V. *Torrelameu* 5
Mequí, V. *Maclet Beni-*

MEQUINENSA

Gran vila catalana, vora l'Ebre, anexada a Aragó, poc més amunt de la confluència amb el Segre: uns 15 k. al S. de Fraga i a uns 30 de Lleida.

Pron. local: mikenēnsa, a Faió, a Favara, (xvi, 87. 4ss.), i en el poble de Rosselló Lda. (xiii, 88), i a l'enq.del mateix Mequinensa (1955, xvi, 88-95); dissimilat *mikerēnsa*, a Flix (1935, vii,9), a Nonasp i a La Fatarella (xvi, 82; 70.18, 75); *mikerēnsa* a Maella (xvi, 73) i vacil·lant entre això i *mikenēnsa* a Arenys de Lledó (xv, 31); *mikelēnsa*, a Saidí (1935). Casac., 1927, oïa *mikerēnsa* als barquers que el dugueren Ebre avall, des d'allí fins a Faió. *Gentilici: mequinensans* (Flix, Mequinensa), *mikerensans* (Maella i Nonasp). A un home d'Alcarràs li deien de malnom *lo mikenēnsa* (xlii, 53.1).

Una primera reconquesta d'aquesta vila tingué lloc el 1131, en l'audaç incursió del rei d'Aragó Alfons el Bataller, que aviat li costà la vida al rei, en perdre poc després la batalla de Fraga. La definitiva, tingué lloc el 24-x-1149, poc després de la presa de Lleida i de Fraga per Ramon Berenguer IV (Soldevila, *Hist.de Cat.* I, 141).

MENCIONS ANT. A aquell primer fet fan al·lusió les primeres, que en part, poden venir de còpies divergents, d'un mateix original, i en part, de versions diferents. 1131: «quando rex cepit *Migneza* et fuit a Fraga (Albon, *Cart.du Temple* 30, 39).; 1133: quando rex cepit *Migneza*» (EEMCA III, 569); 1132: in *Michineza* (EEMCA, v, 554); 1134: «anno quo rex presit *Mechineza*» (Alart, *InuLC*, s.v.*penre*, 527).

Fins ací tenim formes sense la segona *n*, fidels a l'ètimon aràbic; després es produí propagació de la nasalitat (a la manera de *maçana*, *magrana*, MACULA > *mançana*, *mangrana*, cast. *mancha*) ajudada per la influència del sufix romànic *-ença*:

1133: *Mequinença* (EEMCA III, 57P); quando rex Adefonsus cepit *Mequinençam* et Fragam (*Cart.de Fanlo*, 105.2); id. *-nensam* (BABL VI, 546); 1134: «rex Adefonsus presit *Mequinenza* (MiretS, *Templ.* p.48); *desembre 1134: Michinenza* (*Cart. de Fanlo*, p.121).

Després de la conquesta definitiva: 1174-76: *Miche<ne>nza* (Kehr, *Papsturk.*, 474); 1181 o més tard (potser S. xv?): *Miquinença*, títol català d'un document d'aquest any en llatí (*Libre de Priv.* d'Ulldecona, p. 66); 1189: *Michinenza* (*Homen. a Codera*, p. 205); 1382: *Miquinença* (Rubió,

Docs.Cult.Mig-eval I, 417).

ETIM. Que és nom portat pels sarraïns és evident i segur, com ja vaig establir en la nota dedicada a *Mequinensa* en els *E.T.C.* II, 106-107; també és clar que coincideix amb el de la ciutat de *Meknès* o *Mequinès*, en el Marroc, entre Fès i Casablanca, (40.000 hab.) a uns 60 k. d'aquella ciutat i a uns 130 de Rabat.

És evident que tots aquests noms provenen d'una mateixa base, que seria aproximadament *Miknāsa*. Els detalls de la qüestió lingüística, i de la història del nom, només podran acabar de resoldre'ls els arabistes especialitzats, i els més documentats en la història marroquina.

En rigor, doncs, aquí podríem deixar aquest article. Procurarem, però, donar-hi més llum com a lingüistes. Advertint que les afirmacions de Dubler i d'Oliver Asín en els problemes àrabo-berebers, s'han demostrat tan sovint mancades de crítica que s'han de pendre amb gran desconfiança. Però donem les dades que es troben en els treballs de bons arabistes.

El Mequinensa nostre ja apareix escrit *Miqneza* en una font bastant tèrbola (i en rigor indatable, atribuïda al S.X), la crònica del *Moro Rasis* (Gayangos, *Mem.Ac.Hi.* VII, 1852, fragment 14; Alemany, *Geogr.Àr.Esp.* p. 89-99). Més fiable és el Geògraf d'Almeria que el dóna en la grafia *mknesa* (en lletres aràbigues), ço que es podria interpretar igualment *mik-* o *mak-*, i fins es podria suposar que ja hi hagués vocal *i* darrere el *k*, (com s'admet en l'*Homen.* a Codera, p.629). També es creu que es refereixi al nostre lloc el geògraf Yaqut (S. XIV) en posar *mknāsa*, com un castell del districte de *Mérida*, amb la fàcil suposició que sigui err. per *lérída*, el nom aràbic de Lleida.

Tanmateix no és segur que no hi hagués un homònim a Extremadura. Car *miknāsa* figura també en l'Edrissi (c.1130) (ed.Dozy-Goeje, p. 187=227 de la trad.). Depèn, doncs, d'aquest; si és cert, com afirma Ubieto, que Yaqut hi esmenti Trujillo. Això depèn també de la localització del nom en la cita: segons l'estudi de l'Edrissi per Saavedra (p.53) seria un «cerro» de nom *Mingazo*, provinent d'aquest ètimon segons ell, situat a la dr. del Tajo, abans del pont on s'encreuen els camins de Talavera, i el de Trujillo, a Plasencia i a Zamora. Ara bé, el que diu l'Edrissi només és que hi ha una fortalesa *Mknāsa* (a dos dies del gual d'Albalat, segons l'ed. d'Ubieto).

Tot això resta molt discutible car aqueix nom *Mingazo* pot ser perfectament un derivat de *Mingo* = *Domingo*; i els «Albalat» són nombrosos: no sabem de quin es tracta, però es podria tractar d'Albalate de Cinca, 50 k. amunt de Mequinensa, on hi ha d'haver hagut un gual important, perquè és entre el riu i el gran canal de Saidí; i és on la gran carretera de Lleida a Alcolea i Sariñena travessa el Cinca. Tanma-